

Romani Ericha Kästnera i njemačka dječja književnost u knjižničnim programima za poticanje čitanja u narodnim knjižnicama

Kapetanović, Marijana

Master's thesis / Diplomski rad

2015

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet u Rijeci**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:186:521143>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-29**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET

Marijana Kapetanović

**Romani Ericha Kästnera i njemačka dječja
književnost u knjižničnim programima za
poticanje čitanja u narodnim knjižnicama**

(DIPLOMSKI RAD)

Rijeka, 2015.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET
Odsjek za kroatistiku

Marijana Kapetanović

Matični broj: 0009050656

Romani Ericha Kästnera i njemačka dječja
književnost u knjižničnim programima za poticanje
čitanja u narodnim knjižnicama

DIPLOMSKI RAD

Diplomski studij: Hrvatski jezik i književnost (knjižničarski smjer)

Mentor: dr.sc. Adriana Car Mihec

Komentor: prof. Verena Tibljaš

Rijeka, 28. listopada 2015.

SADRŽAJ

1. Uvod	1
2. Važnost i značenje narodnih knjižnica za djecu i mlade u Republici Hrvatskoj	3
2.1. Narodne knjižnice i djeca.....	3
2.2. Put i razvoj usluga za djecu i mlade.....	4
2.2.1. Djelovanja unutar struke	5
2.3. Smjernice za djecu u narodnim knjižnicama (dobna skupina, prostor i usluge)	6
2.3.1. Suradnja s knjižnicom.....	6
3. Važnost čitanja	8
3.1. Čitanje i narodne knjižnice	9
3.2. Knjižnični programi kao mogućnost i način promicanja čitanja	9
3.2.1. Knjižnični programi	9
3.3. Književnost kakvu djeca žele.....	10
3.3.1. Dječja književnost.....	10
3.3.2. Dječji roman.....	11
3.3.3. Dječji roman 20. stoljeća	11
3.4. Čitateljske grupe kao najučinkovitiji promotori čitanja u knjižnicama....	12
3.4.1. Vrste čitateljskih grupa	13
4. Kästner i kästnerijanstvo u knjižničnim programima za promicanje čitanja..	15
4.1. Erich Kästner.....	15
4.1.1. Dresden	15
4.1.2. Leipzig.....	15
4.1.3. Berlin.....	16
4.2. Kästnerovi prvi uspjesi.....	16
4.3. Kästnerovo viđenje književnosti za djecu i mlade.....	18
4.3.1. Motivi i likovi	19
4. 4. Kästnerova najznačajnija djela.....	19
4.5. Kästner u knjižnici	20

4.6. Tonček i Točkica.....	21
4.6.1. Teme unutar romana važne za rad u knjižnici	22
4.7. Blizanke.....	25
4.7.1. Teme unutar romana važne za rad u knjižnici	25
4.8. 35. Svibanj.....	27
4.8.1. Teme unutar romana važne za rad u knjižnici	28
4.9. Njemačka dječja književnost u knjižničnim programima.....	29
5. Erich Kästner i ostali njemački dječji autori unutar hrvatskih okvira čitanosti	34
5.1. Čitanost ostalih njemačkih dječjih autora	35
5.2. Trendovi	35
5.2.1. Prijam mladih autora u hrvatske čitateljske publike.....	36
6. Dobri primjeri promicanja čitanja.....	38
7. Izdavaštvo i dječja knjiga u Hrvatskoj	41
8. Zaključak	43
Literatura	45
Sažetak.....	47
Summary.....	48

1. Uvod

U dječjoj su književnosti zastupljene sve vrste i podvrste koje su prisutne i u književnosti za odrasle. Razlika između jedne i druge vrste književnosti *jest u tome što je u dječjoj književnosti različito provedena podjela rodova, vrsta i podvrsta* (Crnković i Težak 2009: 14). *Glavne vrste dječje književnosti su: slikovnica, dječja poezija, priča, dječji roman ili roman o djetinjstvu te basne, romani o životinjama, avanturistički ili pustolovni roman, historijski ili povijesni roman, znanstvena fantastika, putopisi i biografska djela* (Crnković i Težak 2009: 14).

U diplomskom će radu biti riječi o dječjem romanu na primjerima iz njemačke dječje književnosti kao vrsti dječje književnosti koja je sa svojim junacima jedna od zastupljenijih književnosti za djecu u Hrvatskoj. U dječjem su romanu, uz radnju, najčešće junaci ti koji bude interes za čitanjem, a zadaća im je najčešće djetinjstvo učiniti ljepšim, poučno djelovati te utjecati na stvaranje pozitivnih stajališta o životu i obrazovanju.

Njemačka je dječja književnost dala brojne junake, poput, Točkice, Emila i Meggie, koji su među našu djecu stigli zahvaljujući našim prevoditeljima i interesima izdavačkih kuća. Među najzastupljenije njemačke dječje književnike, čija se djela prevode na hrvatski jezik, ubraja se upravo Erich Kästner. Riječ je o autoru brojnih romana iz područja dječje književnosti čija su književna ostvarenja vezana za svakodnevicu, probleme s kojima se susreću djeca, pitanje odnosa roditelja i djece, pitanje humora, prijateljstva, prvih ljubavi i sl. Romani Ericha Kästnera odabrani su zbog jednostavnosti jezika koji je od velike važnosti pri zadržavanju interesa za čitanjem. Navedeno posebno dolazi do izražaja na početku stjecanja navika čitanja. Ovaj je autor odabran i zbog tema kojima se bavi u svojim romanima, a koje pružaju velik broj mogućnosti u organiziranju rasprava i knjižničnih radionica i programa.

Na početku rada govorit će se o važnosti narodnih knjižnica za djecu te o ulozi čitanja u razvoju djece, a zatim o njemačkoj dječjoj književnosti s naglaskom na romane Ericha Kästnera. Nakon analize romana, odnosno dijelova koji bi mogli poslužiti kao motivacija za osmišljavanje aktivnih radionica i programa u knjižnicama, slijedi dio rada u kojemu su osmišljeni programi namijenjeni djeci i roditeljima sa svrhom poticanja čitanja u knjižnicama. Prije zaključka slijedi poglavlje u kojemu se analizira čitanost njemačke dječje književnosti u Hrvatskoj te izdavaštvo njemačke dječje književnosti u našoj zemlji.

2. Važnost i značenje narodnih knjižnica za djecu i mlade u Republici Hrvatskoj

Narodne su knjižnice prisutne u različitim kulturama i društvima diljem svijeta. Kao informacijske ustanove djeluju u različitim uvjetima, ali uvijek u interesu svojih korisnika. S obzirom na to da je korisnik taj od kojeg sve kreće i za kojeg se sve radi, one nastoje osigurati pristup znanju, informacijama i djelima s pomoću niza izvora i službi.

Kada govorimo o narodnim knjižnicama u Republici Hrvatskoj, tada je riječ o *organiziranim mrežama na razini županija*.¹ Naime, u svakoj županiji djeluje *središnja knjižnica i narodne knjižnice o kojima skrbe županijske knjižnice* (Leščić 2012: 189 – 216). U Republici Hrvatskoj postoji niz zakona, pravilnika i standarda koji uređuju poslovanje narodnih knjižnica. Prvi takav uveden zakon jest *Zakon o knjižnicama koji propisuje obavezno djelovanje odjela za djecu i mladež u narodnim knjižnicama*.²

2.1. Narodne knjižnice i djeca

Knjižnica, s obzirom na mogućnosti i programe koje nudi, djeluje u interesu različitih dobnih skupina. Među dobnim skupinama, narodna je knjižnica najzanimljivija djeci. Najčešći razlozi tomu jesu školske obveze i znatiželja djece u izvannastavnom vremenu.

Prisutnost obrazovnih i informacijskih ustanova, kao što su u ovom slučaju narodne knjižnice, važna je u ranoj dobi djece zato što knjižnice svojim slobodnijim i individualnijim načinom rada daju uvid u mogućnosti učenja naizgled teških stvari. Sudjelovanje knjižnica u životu najmlađih pripadnika društva i njihova uključenost u njega temelji se na broju i raznolikosti programa koje nude, odnosno na raznolikosti ponude djela kojima najmlađe privlači u

¹ Zakon o knjižnicama (NN 105/97, NN 5/98, NN 104/00).

² Isto.

svijet knjige i zanimljivijeg načina stjecanja znanja i informacija. Kvalitetan rad s djecom često se u praksi temelji na materijalnim i prostornim mogućnostima knjižnica, no to ne mora biti pravilo.

2.2. Put i razvoj usluga za djecu i mlade

Da materijalni čimbenik nije uvijek od presudne važnosti za ostvarenje ideja i programa, potvrđuje i sam razvoj usluga za djecu i mlade koji službeno *počinje 1949. godine* (Stričević i Jelušić 2010: 7).

U Münchenu je 1949. godine osnovana Međunarodna knjižnica za mlade (*Internationale Jugendbibliothek*) koja se temeljila na vjerovanju u novi i kvalitetniji duhovni život novih generacija poslijeratne Europe ciljem širenja mira, trpeljivost i razumijevanja među djecom i mladima pomoću knjiga iz različitih kultura i na različitim jezicima (Stričević i Jelušić 2010: 8).

Kako se društvo počelo baviti djecom i mladima, UNESCO je kao svjetska organizacija za znanost i obrazovanje koja je osnovana samo četiri godine prije odlučio pridonijeti knjižničnom radu priručnicima i uputama koje bi olakšale rad s populacijom s kojom se do toga trenutka nije mnogo bavilo. S obzirom na situaciju u kojoj se knjižničarstvo za djecu nalazilo godine 1957. (Stričević i Jelušić 2010: 8) izdaje se važan dokument, *Priručnik za rad s djecom u narodnim knjižnicama*, koji se jednim dijelom bavi i mladima kao korisnicima knjižnica i programa koji se za njih preporučuju. U Priručniku se navodi da je to populacija kojoj pri osmišljavanju i ostvarivanju programa i usluga treba posvetiti posebnu pozornost. U njemu se upozorava i na probleme unutar knjižničarske struke koji se odnose i na tzv. zemlje razvijenoga knjižničarstva, a tiču se ostanka djece u knjižnici. Problemi su bili vezani za broj djece korisnika knjižnice, od kojih *jesamo pola njih poslije prelazilo u knjižnicu za odrasle* (Stričević i Jelušić 2010:8).

2.2.1. Djelovanja unutar struke

Problemi u struci nastojali su se riješiti u hodu s obzirom na uvjete u kojima se podizalo knjižničarstvo za djecu. Na rješenju problema najviše se radilo tijekom *posljednjeg desetljeća dvadesetog stoljeća, kada su mnoge narodne knjižnice, posebno njemačke, pokrenule raznovrsne projekte kako bi osmislile zanimljiviji način rada s djecom i mladima* (Stričević i Jelušić 2010: 8).

Američke i njemačke narodne knjižnice radile su najviše na promjeni toga trenda zbog najdužih iskustava ili najintenzivnijih nacionalnih kampanji te sustavnog uvođenja usluga za mlade. *Imale su najjači utjecaj na narodne knjižnice u ostalim dijelovima svijeta koje danas upravo zahvaljujući njima uvode različite usluge i programe namijenjene djeci i mladima koji se temelje na oblikovanju novih informacijskih usluga i programa za poticanje čitanja, korištenjem različitih medija*(Stričević i Jelušić 2010: 8). Utjecaj tih knjižnica na Hrvatsku i hrvatske narodne knjižnice dogodio se nešto kasnije, o čemu svjedoči i stručna literatura. *U Hrvatskoj su posljednjih desetljeća prošloga stoljeća knjižnice i knjižničari pozornost pridavali djeci i razvoju dječjih odjela, posebice usluga za djecu najranije dobi*(Stričević i Jelušić 2010:12). Glede mladih, raznolikost u programima nije se nastavila. *Objašnjenje i razlog tomu stručna literatura nalazi u usmjerenosti na prava i potrebe predškolske djece nakon sedamdesetih godina 20. stoljeća (do tada potpuno zanemarene populacije u narodnim knjižnicama)*(Stričević i Jelušić 2010:12).

S obzirom na navedeno, od narodnih su se knjižnica zahtijevala *znatna materijalna ulaganja, pojačano zalaganje osoblja te promjene u radu*(Stričević i Jelušić 2010:12). Budući da su prilike zahtijevale promjene u radu, IFLA kao krovna organizacija svih knjižnica svojim je smjernicama olakšala provedbu novih mjera u radu knjižnica. U *IFLA-inim Smjernicama za knjižnične usluge za djecu* razrađena je koncepcija novih odjela, pri čemu se vodila briga o *specifičnostima populacije, o njezinim čitateljskim interesima i informacijskim*

potrebama te o svim zahtjevima koji proizlaze iz smjernica, posebice vezanih za izgled prostora, odabir medija i ponudu organiziranih programa te kompetencije osoblja koje svakodnevno radi s djecom(Stričević i Jelušić 2010:13).

2.3. Smjernice za djecu u narodnim knjižnicama (dobna skupina, prostor i usluge)

Kada se govori o djeci u narodnim knjižnicama, prije svega se moraju definirati skupine te njihove potrebe koje se odnose na prostor i usluge. *Djecom se u narodnim knjižnicama smatraju vrlo mala djeca koja ovise o svojim roditeljima i odgojiteljima kada je riječ o pristupu knjigama, novim tehnologijama i knjižničnim uslugama.*³Ciljne skupine usluga jesu:

- *bebe i djeca rane dobi (djeca mlađa od tri godine)*
- *roditelji i drugi članovi obitelji*
- *staratelji*
- *odgajatelji*
- *zdravstveni djelatnici*
- *druge odrasle osobe koje se bave djecom, knjigama i medijima.*⁴

2.3.1. Suradnja s knjižnicom

Suradnja knjižnica s djecom i roditeljima/skrbnicima ima uvijek unaprijed postavljena očekivanja koja senajčešće temelje na adekvatnom postupanju, boravku u ugodnom i prilagođenom prostoru te na dijeljenju kvalitetnih i korisnih informacija.

Roditelji/skrbnici i djeca imaju pravo na *okruženje koje uključuje igračke, knjige, multimediju i izvore namijenjene malim korisnicima i njihovim*

³ Smjernice za knjižnične usluge za bebe i djecu rane dobi (2008: 14).

⁴ Isto.

*roditeljima/skrbnicima, odgajateljima te drugim odraslim osobama koje se bave malom djecom.*⁵Ostali ciljevi koje si knjižnice zadaju jesu stvaranje *okruženja bogatog tiskanom građom, razvijanje korištenja multimedijom i tehnologijom, održavanje kulturne raznolikosti u društvu, poticanje govora, razvijanje višjezičnih vještina, informiranje roditelja te uključivanje i obrazovanje učitelja i roditelja o potrebitosti i vještinama predčitalačkih navika.*⁶Kada su u pitanju djeca (mala djeca i dojenčad), ne može se govoriti o ponudi klasičnih programa, nego više o ponudi usluga. Ponuda usluga temelji se na pričanju, slušanju, čitanju, odnosno dijeljenju i širenju navika prijeko potrebnih za pismenost.

Kako se više od 70 % prijedloga programa temelji na knjigama i njihovim mogućnostima, ostaje važno razmotriti važnost čitanja i književnosti u odrastanju djece.

⁵ Isto.

⁶ Isto.

3. Važnost čitanja

Čitanje se, kao vještina u radu knjižnica, proučava dugo. To je *vještina bez koje moderni čovjek ne može i važno je usvojiti je u dječjoj dobi jer na toj vještini u velikoj mjeri počivaju djetetova spoznaja svijeta i mogućnost budućeg profesionalnog osposobljavanja* (Čudina Obradović 2014: 9).

S obzirom na to da čitanje ima značajne biološke temelje u strukturi i funkciji živčanog sustava, navedeno automatski znači da će se djeca međusobno razlikovati po mogućnostima usvajanja vještine čitanja, a dio tih razlika može se pripisati naslijeđenim, genetskim čimbenicima(Čudina Obradović 2014: 47).

Kada je riječ o genetskim čimbenicima (Čudina Obradović 2014: 47), može se govoriti o obitelji koja ima izrazito važan utjecaj. *Ona utječe na djetetovo napredovanje u čitanju svojim materijalnim mogućnostima, ozračjem koje stvara, svojim stajalištima, navikama i ponašanjem vezanim za čitanje, nenamjernim poticanjem govorne i čitateljske aktivnosti te različitim oblicima namjernog i organiziranog podučavanja čitanja* (Čudina Obradović 2014: 48). Važnost i povezanost čitanja, obitelji i knjižnica leži i u tome što upravo veza između ovih triju pojmova određuje i buduća stajališta prema školi i obrazovanju. Stajališta su u životu djece važna zbog toga što su ona „uputnice“ za način razmišljanja o svakodnevnim situacijama u budućnosti jer u suvremenim društvima nisu rijetka stajališta da je *škola nepotrebno gubljenje vremena jer ne jamči uspjeh u društvu i životu te da su za uspjeh važne druge osobine, a ne obrazovanje, na što i ukazuje medijska istaknutost izrazito uspješnih, neškolovanih ljudi*(Čudina Obradović 2014: 50).

Takvo poimanje škole znači djetetovo negativno stajalište, niska očekivanja i u konačnici, najčešće, neuspjeh. Neuspjeh kao takav ne može i ne smije biti prepreka i strah za stjecanje dobrih navika čitanja, a prostor koji to može potvrditi i promijeniti jest knjižnica sa svojim osobljem.

3.1. Čitanje i narodne knjižnice

Kao svojevrsni multimedijalni centri svojih lokalnih zajednica, narodne su knjižnice interaktivna, kreativna i poticajna sredina za razvoj pismenosti (čitanja, pisanja, jezika i govora), te nezaobilazni poticatelji čitanja i pismenosti u djece(Sabolović Krajina 1998: 145 – 152).

Knjižnice su, s obzirom na takvu „ulogu“, ustanove koje negativna stajališta vrlo brzo pretvaraju u pozitivna jer svojom ponudom često pružaju ono što djecu kao korisnike zanima te na taj način, ujedno, i grade put do lakšeg učenja onoga što se mora. Neki od mogućih načina rada s djecom u svrhu poticanja čitanja biti će objašnjeni u nastavku rada.

3.2. Knjižnični programi kao mogućnost i način promicanja čitanja

Najvažniji promotori kulture čitanja, kako je prethodno navedeno, jesu knjižnice i njihovi knjižnični programi. Knjižničnim programima knjižnica pokazuje koliko radi u interesu svojih korisnika te, ujedno, koliko ih poznaje. Kada govorimo o djeci, knjižnični programi imaju veliki utjecaj na njih jer upravo putem tih programa jačaju svoje čitateljske i govorne vještine te obogaćuju vokabulare i jačaju socijalne vještine.

3.2.1. Knjižnični programi

Ono po čemu su knjižnični programi drukčiji i po čemu se razlikuju od škola jesu drukčiji i slobodniji oblici u izvođenju zamisli i ideja. Cilj je svakoga knjižničnoga programa približiti knjižnicu korisniku te prilagoditi obradu tema samom korisniku.

Otvorenost, fleksibilnost u pristupu i radu programa, za razliku od drugih ustanova, temelji se na mogućnosti rada u grupi ili individualno prema željama i temama koje korisnici zahtijevaju. Za razliku od škola, knjižnice su sa svojim programima također u mogućnosti poučavati o knjigama, književnosti, aktualnim

pitanjima, odrastanju, školi, sportu, filmu, odnosno o svemu onome što korisnika zanima na određeni neformalan način.

Kao najkonstantniji programi koji se provode u knjižnicama u svrhu promicanja čitanja i dalje ostaju programi koji se odnose na proučavanje i učenje o književnosti za djecu i mlade. S obzirom na to, potrebno je utvrditi kakva je to književnost koju djeca očekuju u svojim rukama.

3.3. Književnost kakvu djeca žele

Promicanje čitanja kroz dječju književnost jedan je od najčešćih oblika knjižničnih programa, ali pitanje koje se samim tim nameće jest kakva je to književnost koju djeca žele i kako se može definirati.

Stručna literatura dječju književnost najčešće definira kao posebni dio književnosti koji obuhvaća djela koja *po tematici i formi odgovaraju dječjoj dobi (grubo uzevši od 3. do 14. godine), a koja su svjesno namijenjena djeci ili ih autori nisu namijenili djeci, ali su tijekom vremena, izgubivši mnoge osobine koje su ih vezale za njihovo doba, postala prikladna za dječju dob te su postala potrebna za estetski i društveni razvoj djece i danas ih isključivo čitaju djeca* (Crnković 1990: 5-6).

3.3.1. Dječja književnost⁷

U dječjoj su književnosti zastupljene sve vrste i podvrste koje su prisutne i u književnosti za odrasle. Razlika između jedne i druge vrste književnosti jest u tome da je *u dječjoj književnosti različito izvršena podjela rodova, vrsta i podvrsta* (Crnković i Težak 2009: 14).

⁷ Dječja je književnost za jedne primarno skup knjiga na policama dječjih knjižnica ili dječjih odjela u knjižarama, za druge ona obuhvaća knjige koje prema njihovu mišljenju danas čitaju djeca. Za jedne je ona primarno zabava, za druge pouka. Za jedne je umjetnost, za druge eventualno priprema za nju (Hameršak i Zima 2015: 13).

Glavne vrste dječje književnosti su: slikovnica, dječja poezija, priča, dječji roman ili roman o djetinjstvu te basne, romani o životinjama, avanturistički ili pustolovni roman, historijski ili povijesni roman, znanstvena fantastika, putopisi i biografska djela (Crnković i Težak 2009: 14).

3.3.2. Dječji roman

Budući da je Erich Kästner jedan od poznatijih autora dječjih romana, potrebno je definirati očekivanja djece od dječjeg romana kao vrsti dječje književnosti koja ih najviše zanima.

Djeca od dječjeg romana traže jasne odrednice (Crnković i Težak 2009: 26). Za djecu je važno da su junaci djeca, dječaci i djevojčice prikazani u stvarnim prizorima i situacijama (Crnković i Težak 2009: 27). Junaci u dječjim romanima imaju svoju povijest, ali ono što je znakovito za njih jest da su to češće dječaci, nego djevojčice jer je piscima, pogotovo u prošlosti, bilo lakše pisati o pothvatima, primjerice, dječaka koji su bježali od kuće (Crnković i Težak 2009: 27).

Ne treba se povoditi za tim da su samo ti junaci oni koji su uvijek prisutni jer u dječjoj književnosti postoje likovi i junaci koji su kreativni i osjetljivi (Majhut 2005: 173).

Kako je vrijeme odmicalo i kako se dječja književnost bližila 20. stoljeću, mijenjao se i dječji roman koji nije ostao „rezerviran“ za jednu grupu djece. Dječji se roman počeo svojim sadržajem, odnosno pustolovinama i problemima koje prati okretati svoj djeci u dobi od deset godina koja su pripadala različitim društvenim slojevima i sredinama (Crnković i Težak 2009:27).

3.3.3. Dječji roman 20. stoljeća

U dječjem romanu 20. stoljeća, čijim autorima pripada i sam Kästner, mjesto zauzimaju obična djeca opisana unutar obitelji, u školi, za vrijeme praznika, u

igri, u druženju, u smišljanju pothvata i sl (Crnković i Težak 2009:27). Dječji je lik u tim romanima za razliku od prije aktivan, pokretač je radnje te tako sam konstituira vlastiti identitet (Zima 2011:35).

S obzirom na to junak kojeg se traži *nije dijete nad kojim treba plakati, ni dijete kojemu se treba diviti, već je to spretan, slobodan, dosjetljiv, smion i dopadljiv član obične dječje skupine (Crnković i Težak 2009: 27).*

Odnos između djece i odraslih u dječjem je romanu različit. Junaci u romanu ponašaju se kao i osobe u svakidašnjem životu, oni promatraju i razmišljaju i, što je najvažnije, sudjeluju u događajima koji se najčešće očituju u obliku pothvata s nekim ciljem (potraga, pronalaženje ili razotkrivanje).

Pothvat je u dječjem romanu *ključan jer tematski i izražajno utječe na stvaranje napete radnje i osvajanje čitatelja (Crnković i Težak 2009: 28).* Oni se ističu svojom neprestanom napetošću i iščekivanjima i, što su više takvi, sve više zaokupljaju čitatelja, odnosno bude zanimanje za daljnje čitanje.

Za autore je dosta često problematično pisati o njima jer oni često znaju prerasti u sferu nemogućega, a kada postanu nemogući i neizvedivi za djecu, postaju i neprivlačni za daljnje čitanje.

Zaključujemo da za roman o djetinjstvu ostaje važno da prati djecu svih skupina u stvarnim prilikama.

3.4. Čitateljske grupe kao najučinkovitiji promotori čitanja u knjižnicama

Problemski je roman⁸ najpogodnija književna vrsta za čitateljske rasprave. Čitateljske grupe za svoj rad najčešće biraju upravoproblemske romane.

⁸ Problemski roman jest roman koji posebno obrađuje određenu temu koja zanima djecu. Teme mogu biti najšire, ali se u dječjem romanu najčešće obrađuju teme kao što su pustolovine, djetinjstvo, prijateljstvo, škola ili mladenačka ljubav.

Čitateljska je grupa najčešći oblik knjižničnoga programa preko kojeg se istražuje i uči o književnosti. Grupe u knjižnicama *skupine su ljudi koji se sastaju kako bi razgovarali o pročitanoj knjizi* (Bašić 2014: 27).

Grupa, naizgled jednostavno definirana, za sobom nosi svoju kompleksnost, ponajviše zbog toga što slika o njoj u našoj javnosti nije jasna. Viđenja čitateljskih grupa u javnosti su različita, *od mišljenja kako su to grupe ljudi koji nemaju što drugo raditi u životu, do onih kako su to grupe u kojima se može biti samo uz određeno predznanje* (Bašić 2014: 41).

Međutim, stvarnost čitateljskih grupa potpuno je drukčija. Čitateljske su grupe „najsponatnija“ vrsta neobveznog učenja i upoznavanja. Spontanost čitateljske grupe rezultat je i činjenice da ju je moguće formirati kao *single-title imulti-title s najrazličitijim interesnim, odabirima i temama (s obzirom na spol, žanr, parove ili ljude različitih uzrasta s posebnim zdravstvenim problemima ili problemima u ponašanju)* (Bašić 2014: 53).

Najčešća podloga za rasprave i razgovore u čitateljskim grupama jest problemski roman koji ujedinjuje prethodno navedeno. Problemski roman kao takav bio je i predmet Kästnerova interesa u kojima je pisao o prijateljstvu, školi, prvim ljubavima i obitelji.

3.4.1. Vrste čitateljskih grupa

Single-title je najrašireniji model čitateljske grupe. U takvoj čitateljskoj grupi *članovi za susret čitaju određenu knjigu, najčešće problemski roman, za susret, te je ona osnovni uvjet za sudjelovanje* (Bašić 2014: 53).

Neke grupe dopuštaju da se knjiga pročita do određenoga broja stranica (*članovi postavljaju donju granicu pročitanih stranica*) (Bašić 2014: 53). U nekim single-title grupama *članovi koji nisu pročitali knjigu mogu doći na susret i pratiti razgovor, ali ne smiju aktivno sudjelovati (sudjeluje se samo u slučaju da*

razgovor krene u drugome smjeru, odnosno prema općenitim temama koje imaju veze s pročitanim djelom) (Bašić 2014: 53).

Razgovori u ovakvoj vrsti grupa nikada ne teku jednostrano niti su usmjereni na „školsko ispitivanje i ocjenjivanje“ članova, *nego idu u dubinu otvarajući nova pitanja uz unošenje osobnih doživljaja te različitih interpretacija (Bašić 2014: 53).*

Takav model grupe usmjeruje pozornost na određeni sadržaj *o kojemu članovi obično imaju različito mišljenje pa se u interpretacijama otkrivaju različite čitateljske strategije, obrasci pamćenja i tumačenja, što u konačnici utječe na percepciju čitanja(Bašić 2014: 53).*

Drugi model čitateljske grupe (tzv. multi-title) istražuje i čita različite knjige o istoj temi (Bašić 2014: 53). *U takvim je grupama naglasak na dijeljenju informacija i znanja(Bašić 2014: 53).* Članovi na susretu predstavljaju pisca kojeg su odabrali ili kratak sadržaj knjige koju su pročitali te se tako svi upoznaju *s raznim piscima i djelima koja obrađuju istu temu (Bašić 2014: 53).* Takve su grupe idealne *za čitatelje koji žele učiti i stjecati informacije iz različitih područja (Bašić 2014: 53).*

4. Kästner i kästnerijanstvo u knjižničnim programima za promicanje čitanja

Kada govorimo o književnosti, knjižnice bi djeci morale dati uvid u sve vrste književnosti. Poznavanje različitih vrsta književnosti znači poznavanje različitih ljudi, kultura, običaja i obrazaca življenja jer, otvarajući knjigu, zapravo, ne otvaramo samo knjigu nego prozore u nove i drukčije svjetove.

Brojni su pisci pričali i pričaju svoje priče za djecu. Erich Kästner, kao jedan od rijetkih, uvijek je stajao uz djecu pišući o njima i za njih.

4.1. Erich Kästner

Pisati o djelima autora često podrazumijeva pisati o biografiji ili crticama iz biografija tih autora. Biografija Ericha Kästnera nije samo stranica u povijesti književnosti, ona je jedno vrijeme i jedna povijest iz koje možemo naučiti cijeniti sreću, odrastanje i život sam po sebi. Njegov život i djelovanje možemo podijeliti na četiri razdoblja⁹ koja su se poslije uvelike odrazila na njegove romane. Prvo ga je razdoblje vezalo za Dresden, zatim, drugo za Leipzig, treće za Berlin i, na kraju, četvrto za München, gdje je i umro.

4.1.1. Dresden

Vrijeme u Dresdenu povezano je s bezbrižnim djetinjstvom te s početkom osnovnog i srednjoškolskog obrazovanja, u vrijeme kojeg se okušavao u svojim prvim spisateljskim pothvatima.

4.1.2. Leipzig

Drugi dio života nastavlja u Leipzigu, gdje počinje studirati germanistiku, povijest, filozofiju, novinarstvo te teatrologiju. Iako je velik dio vremena bio

⁹<http://www.erich-kaestnermuseum.de/erichkaestner/biographie/>(20. 6.2015.)

prevrtljiv i neodlučan glede studiranja i mijenjanja fakulteta (u Rostocku i Berlinu), studij, ipak, napokon završava u Leipzigu kao *dr. phil.* s područja filozofije.¹⁰

Nakon stjecanja diplome, život nastavlja preseljenjem u Berlin, grad koji će ga označiti na više načina tijekom života.

4.1.3. Berlin

Berlin je već u vrijeme Kästnerova dolaska bio metropola u punom smislu te riječi. U njemu, osim toga što je upoznao nove mogućnosti življenja, piše i prvi put za veći broj velikih novina kao što su „WeltBühne“ i „MontagMorgen“.¹¹

4.2. Kästnerovi prvi uspjesi

Dvije godine nakon dolaska u Berlin, i ne sluteći, piše svoj prvi roman kojim prodire na svjetsku književnu pozornicu. Nakon ozbiljnih članaka i feljtona, na nagovor svoje poznanice odvažio se prvi put pisati za djecu¹². Uživajući njezino povjerenje, dobio je poticaj da on to može i mora s obzirom na svoje spisateljske sposobnosti. Uspjeh koji je uslijedio zvao se *Emil i detektivi*.

Nakon svjetskog uspjeha navedenog romana, odmiče se na trenutak te se odlučuje pisati poeziju, stvarati slikovnice, a nakon njih *Tončeka i Točkicu* te svoj roman za odrasle *Fabian – priču o moralistu*. *Fabian* je za Kästnera značio posljednje mirne godine. Dolazak nacionalsocijalizma u Njemačku značio je kraj mira. Sam Kästner ne ostaje zakinut za teror i silovanje Njemačke toga vremena. Godine 1933., točnije 10. svibnja, postaje i sam žrtvom najvećeg napada na čovječanstvo i pisanu riječ.¹³

¹⁰Isto.

¹¹Isto.

¹²EdithJacobson voditeljica dječje izdavače kuće Williams &Co.

¹³ 10. svibnja 1933. godine dan kada su pripadnici nacionalsocijalističkog režima spaljivali knjige u Berlinu (Kästner 2013: 7).

Dobrih sat vremena pronalazila je vatra svoju hranu. Dobrih sat vremena. Za Njemačku i svijet to nije bilo dobrih sat vremena (Kästner 2013: 19).

U Berlinu su ispred sveučilišta i knjižnice napravili lomaču, svojoj Almi mater okrenuli su leđa (Kästner 2013: 20).

Pitao sam se već tada: “ Zašto nisi progovorio tog 10. svibnja 1933. godine na Opernplatzu u Berlinu “ (Kästner 2013: 23).

Tijekom godina, nakon kobnog spaljivanja knjiga, nastaju njegovi romani *Emil i troje blizanaca*, zbirka pjesama *Kućna apoteka lirike doktora Ericha Kästnera* te *Erich Kästner prepričao*.

Godine 1943.¹⁴ dobiva zabranu djelovanja kao pisac. Nakon završetka Drugoga svjetskog rata Kästner se ponovno seli, ovaj put u München. Odlazak u München značio je lagano povlačenje u mir. U ovom razdoblju nastaju posljednji književni uspjesi, a među njima najzvučniji su: *Škola diktatora*, *Kad sam bi mali dječak*, *Čovječuljak* i *Konferencija životinja*.

Njegov život u Münchenu označile su i brojne stručne nagrade. Tako je 1956. godine osvojio *Nagradu grada Münchena za književnost*, zatim nagradu *Georg Büchner*, *Medalju Hans Christian Andersen* i mnoge druge. Nakon 1956. godine i velikih nagrada, živio je još nepunih dvadeset godina, do 1974., kada gubi bitku s rakom grla.¹⁵

¹⁴<http://www.erich-kaestner-museum.de/erich-kaestner/biographie/>(20. 6. 2015.).

¹⁵Isto.

4.3.Kästnerovo viđenje književnosti za djecu i mlade

U svojem govoru „O prirodi književnosti za mlade“ iz 1960. godine Erich Kästner ponukan uspjehom koji je postigao i sam pišući o djeci i za djecu pokušava dati odgovore na pitanja o dječjoj književnosti (Benson 1970: 80).

Upravo je pitanje prirode dječje književnosti nešto što je Kästnera često zaokupljalo, a time i nudilo različite odgovore i mogućnosti interpretiranja. Dugo je pridavao pozornost ideji da je svaki pisac sam po sebi sposoban pisati za djecu i o djeci. U prilog tome govore i mnogobrojna obećanja kolegama koje je često pozivao upravo na pisanje kvalitetne književnosti za djecu.

Knjiga za djecu, prema Kästnerovu mišljenju, treba služiti kao kvalitetan put prema odrastanju te biti izvorište mašte. Sam napominje kako pri tome nikako nije riječ o stvaranju „velike umjetnosti“ za djecu, nego o tome da nam svima svrha treba biti stvoriti i imati kvalitetne i cjelovite ljude, a ne, kako on to naziva, dvotrećinska stvorenja (Benson 1970: 80).

Uvijek je isticao da je mladost ta koju trebamo odgajati i čuvati radi bolje budućnosti, tj. da djeca budu bolja od svojih roditelja. Stoga je bilo potrebno stvarati istinske uzore. Književnost je bila upravo ta koja je kao prva mogla pridonijeti ostvarenju te ideje i u konačnici svrhe. Književnost, međutim, prema njegovu mišljenju, ne bi nikako mogla sama nastupati u ostvarenju željenog cilja. Uz književnost je tražio i smatrao prirodnim angažman svih ljudi koji su izravno ili posredno bili povezani s djetetovim odrastanjem. Osobe koje su najčešće uključene u odgoj, prema njegovu mišljenju, jesu slikari, glazbenici, izdavači, odgojitelji, dramaturzi i knjižničari. Navedeni pozivi i zanimanja trebali bi biti kadri reagirati pravodobno, odnosno trebali bi prepoznati svaki negativni utjecaj književnosti na djecu te im je odmah uskratiti ako je potrebno.

Kästner je bio svjestan mogućnosti društva u postizanju te svrhe. Bio je, međutim, svjestan i toga da takva želja i htijenje nisu bili mogući. Prema Kästneru, pokrenuti mase za dobrobit čovječanstva bilo je mnogo teže od pothvata kojemu je, primjerice, cilj bio uništenje jednih od drugih. Bio je uvjeren da se budućnost mladih nalazi u književnosti te da će djeca i mladi biti onakvi kakva im je i književnost.

4.3.1. Motivi i likovi

Kästner je kroz svoja djela često promicao motiv odgoja. Drugi motiv koji se najviše spominje jest motiv djetinjstva kojega se uvijek prisjećao te ga je djeci predočivao kao pozitivan čimbenik kojeg se trebaju prisjećati uvijek u životu.

Junaci u njegovim knjigama zalagali su se za prave vrijednosti te su svojim odrastanjem nastojali u romanima kroz humor i veselje prenositi na mlade čitatelje baš sve ono što trebaju steći da bi se kvalitetno odraslo i da bi postali kvalitetni ljudi. Njegovi likovi govore kako u životu treba vjerovati unutarnjim vrijednostima koje su nam dane, a, prema njemu, to su surazum, uzornost, zavičaj, prijateljstvo, sloboda, sjećanja, mašta, sreća i humor. Da je to doista ono što je pravo i istinsko, potvrđuje svojim pisanim djelima. Kästner se u svojim djelima uporno vraća i na svoje djetinjstvo pokazujući time da nije sve „prazna priča“, nego istinsko življenje onoga što se govori i piše. Davanje savjeta drugima da se sjećaju i danikada ne zaborave na vrijeme u kojemu im je bilo najljepše, moglo bi se na njegova djela prenijeti kao samosvjedočenje vrijednosti za koje se zalagao i na kojima je inzistirao.

4. 4. Kästnerova najznačajnija djela

Vrijeme u kojem Erich Kästner piše o djeci i za djecu godine su između 1918. i 1933. godine¹⁶. To je vrijeme postojanja Weimarske Republike u vrijeme koje

¹⁶http://www.literaturlexikon.de/sachbegriffe/kinder_und_jugendliteratur.html (29. 9. 2015.).

čitateljska publika upoznaje nove pisce i njihova djela. Priliku imaju čitati i odrasli i djeca.

Književnost koja se pisala za djecu bila je realistična, a obvezna joj je uloga bila propitivati svijet te poučavati djecu.¹⁷ErichKästner nastavio je upravo putem tih težnji, a o njima svjedoče njegovi romani.

ErichKästner napisao je velik broj romana za djecu kao što su: *Emil i detektivi*(*Emil und die Detektive*),*Tonček i Točkica* (*Pünktchen und Anton*), *Leteći razred* (*Das fliegende Klassenzimmer*), *Trojica u snijegu* (*Drei Manner im Schnee*), *Emil i tri blizanca*(*Emil und die drei Zwillinge*), *Konferencija životinja* (*Die Konferenz der Tiere*),*Fabian, Pripovijest o moralistu* (*Fabian. Die Geschichte eines Moralisten*), *Blizanke*(*Zwillinge*), slikovnice te zbirke pjesama za djecu.

Svako je od tih djela u autorovu životu i u svijetu dječje književnosti zauzelo posebno mjesto prateći djecu tada (početkom 20. stoljeća) i danas nakon smjene već velikoga broja generacija, odnosno viđenja djece i djetinjstva.

Teško je govoriti o nekom od njegovih djela koje bi se moglo ocijeniti kao najbolje, ali ih postoji nekoliko koja bi mogla oplemeniti rad s djecom putem različitih oblika poučavanja i upozoravanja na važnost čitanja i pisane riječi.

4.5. Kästner u knjižnici

Govoriti o Kästneru u knjižnici, a ne govoriti o njegovu romanu *Emil i detektivi* može se nazvati neuobičajenim. Spomenuti roman često je prva asocijacija na autora, ali nije i jedini s kojim se autor predstavio u svijetu dječje književnosti. Upoznavanje s autorom i čitanjem njemačke dječje književnosti temeljila sam na romanima *Tonček i Točkica*, *Blizanke* te fantastičnoj priči³⁵.*Svibanj*. Roman *Emil i detektivi* izostavila sam iz predstavljanja prije

¹⁷Isto.

svoga zato što je to roman koji djeca obavezno čitaju u školskoj lektiri. Drugi romani za razliku od romana *Emil i detektivi* imaju veću odgojnu ulogu, nose dublje poruke i bolje objašnjavaju životne situacije u kojima se djeca mogu naći. Odabrani romani i fantastična priča također pričaju o temama koje djeca proživljavaju, a ne samo o pustolovinama koje su moguće u svijetu mašte.¹⁸ Romani i fantastična priča¹⁹ bitni su i zbog toga što se bave temama koje djecu i danas brinu, muče i raduju (prijateljstva, odrasli, obitelj, maštanje). U njima Kästner ne prikazuje samo probleme i tužne strane života nego i radost života koju je nužno zadržati što je dulje moguće.

Roman *Tonček i Točkica* možemo shvatiti kao roman koji je izvor tema i učenja o životu, o ljudima i odnosima, roman *Blizanke* kao „ogledalo“ društva, a 35. *Svibanj* kao poticaj svakodnevnom životu i poziv na kreativnost i slobodu.

Svim je romanima zajedničko da pričaju priču o životu i o tome kakav je zapravo život koji možemo propitivati jedino sami ili u krugu obitelji, društva, škole i knjižnica koje nude najbolje odgovore i na tako složena pitanja i rasprave.

4.6. Tonček i Točkica

Napisavši *Tončeka i Točkicu*, Kästner je napisao klasik u svijetu dječje književnosti, koji često prelistavaju i odrasli. Sa svojih nešto više od stotinu stranica roman je zapravo prozor u svijet djetinjstva djece svih vremena i generacija jer progovara o svemu onome što nas zanima kada smo najmanji (obitelj, igra, prijateljstva i roditelji). Koliko god se na prvo čitanje činio

¹⁸35. Svibanj jeste fantastična priča, ali za razliku od romana *Emili detektivi* poziva na kreativnost i maštu koju kod djece treba više poticati. Iako se velikim dijelom svoje radnje odvija u fantastičnom svijetu za razliku od romana *Emil i detektivi* poziva na raspravu o temama koje su moguće u stvarnom svijetu (prihvatanje ljudi koji su drukčiji od nas kao što je stric Ringlhut).

¹⁹Fantastična priča počiva na irealnom svijetu koji je u bitnoj vezi s realnim svijetom. Pritom se oslobađa i otkriva unutarnja stvarnost, pohranjeno duboko u čpvjeku. Dječja fantastična priča pretpostavlja izokrenutost s gledišta djetetove stvarnosti. U središtu je nova stvarnost, utemeljena na drukčijem sustavu djelovanja, koje je izazvano možda neznatnim, ali vrlo uspješnim iskorakom protagonista, te on najčešće uranja u san ili u svijet podsvijesti (Visinko 2005: 44).

jednostavnim, roman *Tonček i Točkica* nosi sa sobom kompleksnost koja se očituje kroz teme kojima se bavi. Teme kao element svake interpretacije nameću se posebno u slučaju toga romana jer ih ima nekoliko. Osnovne teme koje pronalazimo u romanu jesu obitelj i prijateljstvo. Obitelj i prijateljstvo (kao teme koje se pojavljuju) možemo s djecom promatrati i obrazlagati kao dvije uobičajene stvari koje posjedujemo i koje se podrazumijevaju. Knjižnice kao mjesta u koje dolazimo nešto naučiti u ovom slučaju traže dublje promišljanje i raspravu na osnovi pročitano.

Knjižnice kao mjesta stjecanja i produbljivanja znanja nisu i ne mogu biti ograničene kada je u pitanju ovaj dječji roman. Kada je riječ o romanu *Tonček i Točkica*, one moraju biti tu kako bi djeci objasnile i pripremile ih u ovom slučaju na život i sve njegove pozitivne i negativne strane. Putem različitih oblika, u ovom slučaju knjižničnih rasprava, odnosno zanimljivosti koje se prikazuju romanu, trebalo bi djecu podučiti da je život izazov, a nikako strah i nelagoda kojih se moramo bojati.

4.6.1. Teme unutar romana važne za rad u knjižnici

Roman priča priču o dvoje male djece, Tončeku i Točkici, koja žive u velikome gradu. U njemu se ne priča samo o njihovu životu nego i o svim sastavnicama koje čine život jednoga djeteta. Svakodnevni život, škola i individualni interesi pojavljuju se kao sporedne teme unutar „glavne“ teme obitelji.

Glavni su junaci također izvor brojnih tema i rasprava. Promatrajući samo lik Točkice, imamo primjer djeteta kakvo često ne pronalazimo u današnjemu društvu. Točkica je djevojčica koja, za razliku od svojih prijateljica i vršnjaka, ima drukčiju narav. Ona se druži s prijateljima slabijega imovinskog stanja, teži „postati glumicom“, biti jača i mudrija nego što zapravo može s obzirom na svoju trenutačnu dob. Kao takav primjer drukčijeg i osamljenog (što se tiče

stajališta) djeteta ona je unatoč svemu pokretač života i situacija s kojima se danomice susreće.

Točkica se zapravo zvala Lujza. No budući da prvih godina nikako nije htjela rasti, nazvaše je Točkicom. Zvali su je tako još i sada, iako je već odavno polazila školu i nije više nipošto bila mala. Njezin otac gospodin Pogge bijaše ravnatelj u tvornici štapova. On zarađivaše mnogo novaca i bijaše vrlo zaposlen. Njegova žena, Točkicina majka mišljaše svakako drugačije. Po njezinu mišljenju on je zarađivao premalo, a radio previše (Kästner 1981: 8).

Da Točkica živi u današnjemu vremenu, njezini bi je vršnjaci vjerojatno okarakterizirali čudnom, ali sva ta njena „čudnost“ važan je trenutak u romanu koji knjižnici i njezinim programima nudi mogućnost razgovora o tome kako je zapravo biti drukčijim u životu. Za ovu temu u knjižnici, uz sam razgovor, važan je i knjižnični prostor koji svoj samozatajnoj i tihoj djeci koja se nemaju priliku pokazati i dokazati pruža toplo utočište (u kojem se osjećaju ugodnije jer su kao takva često neshvaćena - trenutke shvaćanja i mira u slučaju Točkice pratimo samo tijekom njezinih druženja s Tončekom).

Odrastanje djece, osim pitanja njihove individualnosti, povlači za sobom i pitanje njihovih odnosa s roditeljima s kojima često imaju problema, od kojih bježe i traže, odnosno pronalaze druge prostore u kojima su dobrodošla. Ovakve slučajeve koji djecu „muče“ prikazuje i sam Točkicin odnos s njenim roditeljima. Takav odnos u središte knjižničnih rasprava stavlja pitanje utjecaja prezaposlenih roditelja na djecu. Rasprava o ovom pitanju važna je za knjižnične programe jer ne pruža samo prigodu da se u knjižnicama o navedenom razgovara s djecom nego i s njihovim roditeljima.

U romanu su prikazana djeca koja uživaju sva propisana prava kao što su pravo na dom, obitelj i obrazovanje. Ispod tog, prividno idealno uređenog svijeta za djecu imamo pravo i obvezu kao knjižničari „zagrebati“ i dublje od onoga što je

kao zadaća postavljeno pred nas. Glede prava djece, sam Kästner kao da je svjesno postavio „klopku“ roditeljima, odgojiteljima i knjižničarima. Ta je klopka vezana za način razmišljanja. Naime, u *Tončeku i Točkici* postoji prividno postavljen idealni svijet za djecu koji od nas kao odgojitelja traži dublje razmišljanje o svijetu u kojem se sami nalazimo (pitanje kvalitete života djece danas). Ovaj problem, odnosno potreba za promišljanjem zapravo je tema o kojoj knjižničari moraju razgovarati s roditeljima djece koja posjećuju njihovu knjižnicu.

Roman prikazuje također djecu koja su prijatelji, koja se druže i koja su tu jedna za druge kada im to treba. *Tonček i Točkica* zaista su idealni prijatelji, no, kada ih razdvojimo i promotrimo zasebno, uočavamo neprirodnu pojavu u slučaju Tončeka, a to su maloljetna djeca koja moraju raditi ili maloljetna djeca koja se moraju skrbiti o starijima. Takva situacija, iako ne toliko prisutna u našem društvu koliko u nekim nerazvijenim zemljama, primjerice afričkim, poziva na promišljanje o tome koliko su zapravo prava djece postojana te koliko se mogu nazvati pravima. Postavlja se pitanje kako ta prava djeca zapadnih zemalja imaju pravo uživati na jedan način, a djeca siromašnijih zemalja na drugi način.

Tonček kao lik u romanu poziva na raspravu o djeci koja se nalaze u takvim teškim situacijama (s obzirom na materijalno stanje i uvjete življenja) u našem mjestu, gradu, zemlji pa na kraju i cijelom svijetu. Taj književni lik kao tema posebno je zanimljiv i važan za knjižnicu jer je podsjeća da je kao ustanova „rezervirana“ za sve nas. Knjižnica ima zadaću djelovanja i izvan svojih prostora pa, s obzirom na Tončeka kao temu, unutar svojih programa ima priliku djelovati prema djeci koja nisu imala prigodu osjetiti lagodniji život ili ući u obrazovne ustanove i školovati se (djelovati na djecu javnim čitanjima, ostavljanjem knjiga na mjestima koja su za njih ugodnija i na kojima ne osjećaju strah i nelagodu).

Uz niz tema koje možemo pronaći unutar romana za kraj ostaje važno objasniti pitanje odnosa među samom djecom (po uzoru na odnos između Tončeka i točkice). Knjižničar, čitajući s djecom dijaloge Tončeka i Točkice te raspravljajući o njihovim vlastitim iskustvima, može pridonijeti popravljanju, odnosno mijenjanju prioriteta i vrijednosti kakve se danas njeguju kada su u pitanju prijatelji. Prijatelji nisu i ne mogu biti samo oni koji su materijalno situirani i oni koji su poznati u društvu. Prijatelji mogu biti i oni koji stoje „iza nas“, koji nisu toliko poznati, odnosno oni koji nam malim stvarima kao što su iskreni razgovori i igre život čine ljepšim.

4.7. Blizanke

Blizankesu drugi važan roman koji je nastao nakon Drugoga svjetskog rata. Završetak tog rata naznačio je promjene u mnogočemu pa tako i u samoj književnosti za djecu. U romanu *Blizanke* Kästner mijenja sliku svijeta oko nas. Naslovom romana autor kao da nije samo upućivao na blizanke kao dva ljudska bića nego na važnost prepoznavanja **različitosti** u tadašnjemu svijetu.

Dvije djevojčice koje toliko nalikuju jedna drugoj, sigurno će postati dobre prijateljice (Kästner 1995: 9).

4.7.1. Teme unutar romana važne za rad u knjižnici

Naslov romana *Blizanke* osim što priča jednu pričuposlužio je i kao skriveno pitanje o tome koliko smo spremni prihvatiti drukčijeg od sebe. S obzirom na to pitanje blizanaca prva je tema koju je nužno objasniti djeci. Situaciju blizanaca u slučaju ovog romana kao jednu od tema koje nudi roman možemo shvatiti i kao metaforu, odnosno opomenu da ljude ne gledamo prema njihovoj vanjštini ili drugoj pripadnosti, nego prema onome što oni mogu ponuditi i kako mogu pridonijeti poboljšanju svijeta oko nas. Druga važna tema koja traži razgovor i

raspravu jest ponovno tema obitelji koja je u ovom romanu nešto drukčija od obitelji u romanu *Tonček i Točkica*.

U romanu *Blizanke*, susrećemo se s pitanjem razdvojene obitelji (gdje je posrijedi razvod) koja je za prilike u kojima je nastao roman nedopustiva i pomalo uvreda, odnosno negacija svega vrijednog i moralnog (razvedene obitelji česta su pojava i danas). Uz ova dva oblika, tradicionalne i razvedene obitelji, u slučaju ovoga romana potrebno je objasniti i mogućnost odrastanja uz jednog roditelja. Imati dijete u ovakvim slučajevima ispred sebe zahtijeva razmišljanje i potragu za objašnjenjem (objasniti zašto je došlo do takve obiteljske situacije).

Rješenja za ovakvu situaciju traže se u priručnicima, savjetima psihijataru, svemu onome što djetetu stvara stres. Roditelj koji želi riješiti problem često gubi kompas te tako gubi iz vida najlakša i najprihvatljivija rješenja kao što su dječje knjige koje mogu olakšati nošenje s takvim situacijama. Dječja knjiga, odnosno u ovom slučaju roman *Blizanke*, idealna je podloga koja djecu upućuje na to da u svemu što proživljavaju nisu sama i nisu čudna. Neformalni razgovor, odnosno dijalog u kojem bi netko od djece preuzeo ulogu Lujze, a netko drugi Lote (predstavljanje likova, ali uz vlastita iskustva) olakšao bi djeci shvaćanje romana, životne situacije u kojoj se nalaze (ako se nalaze), ali i vršnjaka da budu svjesni da su takve obitelji također obitelji u kojima se njihovi mali prijatelji vole i poštuju bez obzira na činjenicu što jedan od roditelja živi odvojeno (ili ga nema/ nepoznat roditelj) od njih.

Tema kojom se roman također bavi jesu utjecaji naših navika na druge te spremnost na prilagodbu kada su drugi u pitanju. Knjižnici i programima ostaje nužno objasniti djeci sve strane dobrog i lošeg ponašanja odnosno stjecanja pozitivnih i negativnih navika življenja. Ova tema je važna za djeca iz više razloga, a jedan od njih je taj što djeca ne dobivaju pravu sliku unutar obitelji (koja za razliku od društva i stvarnoga života prašta) o tome što se može tolerirati, a što ne. Unutar obitelji se može dogoditi da se primjerice nešto ne

podijeli ili ne poštuje red. Takvo ponašanje neće biti strogo sankcionirano unutar obitelji, ali će se u životu dogoditi suprotno. Knjižnica u ovom slučaju može svojim prostorom i uvjetima koje pruža (učlanjenje u grupe po vlastitom izboru, slobodno kretanje po prostoru, itd.) objasniti i dati uvid u drugu stranu života raspravama i igrama tijekom kojih bi djeca trebala shvatiti da se mora poštovati i drugoga odnosno da bez obzira koliko tko imao godina mora razumjeti da mora čekati red i poštovati pravila.

I u Münchenu se naravno svašta promijenilo. Kada je majka primijetila da Lotica nije više toliko vrijedna u kući i marljiva u školi, ali da je zato nemirnija i veselija nego prije, pomislila je u sebi: Lujzelota ti si iz jednog poslušnog malog bića napravila domaćicu, ali ne i dijete (Kästner 1995: 53).

U romanu *Blizanke* na kraju se ponovno vraćamo na temu obitelji koja je ključna za razvoj svakog djeteta. Kako je ona temelj na kojem se izgrađuje buduća odrasla osoba ostaje važno razgovarati o njenom značenju za čovjeka i društvo. Na njezinoj „promociji“ kao teme koja se pojavljuje u Kästnera i u životu kao knjižnica možemo djelovati osmišljavanjem programa koji uključuju zajednički rad djece i roditelja (takvim se programima može/mora djecu upozoriti na činjenicu da nam odrasli nisu neprijatelji nego prijatelji, a odrasle na to da su nam djeca, osim toga što su živa bića, prijatelji koji zaslužuju pažnju i poštovanje).

4.8. 35. Svibanj

35. *Svibanj*, za razliku od prethodno navedenih romana, može se označiti kao duža fantastična priča u kojoj se autor odmiče od realnosti te prelazi u svijet fantastike. Autor i u ovom djelu nastavlja propitivati za djecu ono bitno, a to su mašta, pustolovina i otkrivanje.

4.8.1. Teme unutar romana važne za rad u knjižnici

Teme koje se kao glavne nameću u ovoj priči jesu pojedinac i njegova jedinstvenost. Upućivanje na jedinstvenost važno je polazište u životu svake mlade osobe.

Dobro njegovana i poštovana jedinstvenost svake osobe znači zapravo ništa drugo nego sretan život. Jedinstvenost kao takva vidljiva je u priči u liku strica Ringelhuta kojeg bismo kao knjižničari trebali uvesti u mjesečni kalendar knjižničnih rasprava (rasprava koliko smo sretnis onime što jesmo i imamo). Rasprava o njemu bio bi zapravo knjižnični program tijekom kojeg bismo svi jednom mjesečno kolektivno razgovarali o sebi (predstavljanje drugima), ali ne da bismo se hvalili nego kako bismo svoje bližnje upozorili na svoje kvalitete koje mogu biti na korist njima, a i nama.

Druga tema koja se provlači kroz priču jesu uzori. Oni su ti koji u današnje vrijeme dovode do brojnih svađa i sukoba ponajviše zato što su viđenja o njima različita. Imati pravo izbora svog uzora legitimno je pravo sviju nas, ali, kada je riječ o djeci, valja se zapitati koliko je to ispravno (da djeca sam odlučuju o svojim uzorima bez savjetovanja s odraslima). Tema uzora upućuje na potrebu većega sudjelovanja kako roditelja i obrazovnih ustanova, tako i knjižnica sve s ciljem stvaranja zdrave okoline za odrastanje. Razgovarati o uzorima znači zapravo razgovarati i o budućnosti. Kroz ovu temu možemo dobiti povratne informacije o onome što djeca žele postati te „uputnice“ u kojem ih smjeru moramo usmjerivati kako bi postali kvalitetne odrasle osobe.

Knjižnica u ovom slučaju može nastupati svijetom knjige, odnosno promocijom likova koji su napredovali kroz svoje vlastite pustolovine (likovi poput HarryjaPottera i Pipi Duge Čarape).

4.9. Njemačka dječja književnost u knjižničnim programima

Programe na temu Ericha Kästnera i njemačke dječje književnosti moguće je provesti na nekoliko načina, a neki od njih su:

- učenjem o književnosti čitanjem
- učenjem o književnosti putem suvremenih tehnologija (e-knjige, čitači itd.)
- učenjem o književnosti putem umjetnosti.

U tu svrhu osmislila sam nekoliko programa.

Program 1. Njemački kutak

Program je namijenjen djeci i mladima svih dobi te njihovim roditeljima i odgojiteljima.

Provodio bi se u izdvojenom dijelu prostora za djecu i mlade, izdvajanjem polica na koje bi se izložila djela najznačajnijih njemačkih autora i autorica koje knjižnica ima.

S obzirom na to da program iziskuje organiziranje posebnoga prostora i polica, ne bi se provodio nekoliko sati ili dana, nego bi trajao određeno vrijeme (mjesec dana) tijekom kojeg bi djeca, mladi, roditelji, a i odgojitelji mogli doći te samostalno istražiti izložene književne naslove.

Program 2. Svaki tjedan film jedan

Knjižnica bi u odabiru s korisnicima svaki tjedan organizirala gledanje filmova (nastalih prema književnim djelima njemačkih dječjih autora) petkom ili subotom (konačnu odluku donijeti s korisnicima). Ono bi se organiziralo kao propitivanje (ne)nužnosti čitanja, odnosno činjenice koliko je u svakodnevnom životu pisana riječbitnija od filma. Rasprave i analize temeljile bi se na usporedbi pročitane knjige i odgledanog filma. Na program bi bili pozvani svi

mladi korisnici knjižničnih usluga. Knjižnica bi, s obzirom na težinu materijala, organizirati dobne skupine u kojima bi se iznosio materijal i film prilagođen za dotičnu dob.

Predviđeno vrijeme trajanja programa bilo bi vrijeme trajanja film plus trideset minuta rasprave u dobnoj skupini od 8 do 11 godina, dok bi za skupinu od 11 do 14 godina rasprava trajala 45 minuta.

Otvorenje filmskih tjedana počinje usporedbom knjige i filma *Emil i detektivi*.

Program 3. Naj Njemice i naj Nijemci

Djeca i mladi stvaraju popise preporuka za čitanje njemačkih autora i autorica – tijekom svakoga tjedna (po jedan popis). Cilj popisa je stvaranje novih čitateljskih klubova/grupa (na temelju iskazanih interesa). U stvaranju popisa mogu sudjelovati svi korisnici knjižnice.

Program 4. Pričajmo o prijateljstvu

Program „Pričajmo o prijateljstvu“ baziran je na činjenici da je prijateljstvo tema koja djecu i mlade, uz školu, najviše zaokuplja. Predložak programu jest Kästerov dječji roman *Tonček i Točkica*. Svrha je programa razgovarati uz čitanje s djecom o biti prijateljstva kao jednoj od glavnih tema koja je okupirala i Kästnera u ovom djelu. Program se koncentrira na dvije dobne skupine, onu od 7 do 11 godina te na drugu, od 11 do 14 godina. Predviđeno trajanje programa za djecu od 7 do 11 godina iznosi 60 minuta, a za grupu od 11 do 14 godina 90 minuta.

Tjedan dana nakon odrađivanja programa s objema grupama, knjižnica bi organizirala „potprogram“ u oblikupričaonice s roditeljima kako bi se utvrdilo što je prijateljstvo značilo nekada, a što znači danas.

Svrha je pričaonice potaknuti međugeneracijski dijalog te upozoriti na važnost suradnje djece i mladih sa starijima od sebe (prikazati pozitivne strane suradnje, posebno skupini tinejdžera).

Program 5. Uхватimo krivca

Program je posvećen Kästnerovu djelu *Emil i detektivi*. Djeca za koju je program predviđen, jesu ona u dobi od 9 do 11 godina. Predstavljanje/proučavanje samog djela temelji se na vizualizacijama te se tako odmiče od klasičnih standardiziranih rasprava.

Program se temelji na potrazi za gospodinom koji je opljačkao Emila, odnosno prenošenju pisane riječi u sliku, vizualiziranju glavnih likova te izradi karte Berlina s kojom Emil ide u potragu. Svrha je programa propitati kako djeca vide djela koja čitaju.

Predviđeno trajanje programa iznosi 180 minuta jer je riječ o likovnom radu koji iziskuje nešto više posla i organizacije u dotičnoj skupini.

Program 6. Najbolji književnik/književnica

Program je zamišljen na okupljanju svih čitateljskih klubova knjižnice. Knjižnica sastavlja kviz na temu poznavanja književnost, a najbolji dobiva na poklon knjigu. Kviz bi se organizirao jedanput mjesečno u svrhu vježbanja i propitivanja znanja, dok bi se svaka tri mjeseca organizirao kviz s nagradama.

S obzirom na to da je posrijedi opuštena atmosfera – po uzoru na *pub*-kvizove – predviđeno je trajanje programa 180 minuta (uz tople i hladne napitke te prigodnu hranu).

Program 7. Roditelji, koliko su nam važni?

Organiziranje programa potaknuto je radnjom Kästnerova romana *Blizanke*. Unutar programa predviđa se rasprava o samoj knjizi te o problemima koji tište

djecu (članove čitateljske grupe te njihove vršnjake izvan grupe). Pitanja kojima bi se bavili jesu teškoće prezaposlenih roditelja, prevelika roditeljska očekivanja te problematične situacije kada djeca ne mogu udovoljiti željama roditelja.

Svrha je upozoriti na važnost emotivne strane tijekom odrastanja, pokazivanja osjećaja te poštovanja osjećaja drugih.

Na program bila bi pozvana djeca od 7 do 14 godina uz mogućnost prisustvovanja roditelja (po izboru korisnika). Predviđeno je trajanje programa od 45 do 60 minuta.

Program 8. Kästnerijanstvo – mala škola fantastike

Program je predviđen za djecu u dobi od 10 do 14 godina. Polazište je programa Kästnerova fantastična priča *35. Svibanj*, odnosno pitanje kojim se roman bavi – KAKAV SVIJET ŽELIMO OKO SEBE? Rad tijekom programa oponašat će način rada radionice tijekom koje bi svatko napisao sastavak s proizvoljnim naslovom o idealnom svijetu u kakvome bismo voljeli živjeti (promicanje pisanja).

Na kraju bi se pavela rasprava o „ukusu“ u fantastici, odnosno koja je bolja, Kästnerova ili pak ona HarryjaPottera.

Program 9. I ja to mogu

Program promiče učenje stranog jezika, u ovom slučaju njemačkog jezika. Zasniva se na međusobnoj suradnji ustanova (u ovom slučaju knjižnice, njemačkog konzulata i Goetheova instituta). Konzulat i institut predstavili bi kulturu i jezik te, ujedno, otvorili vrata svoje knjižnice/riznice.

U dijelu promocije učenja jezika knjižnica i Institut organizirali bi simultano čitanje odlomaka romana *Kad sam bio mali dječak*, koji je, ujedno, Kästnerov roman koji pruža uvid u jezik i kulturu jednoga vremena.

Predviđeno je trajanje programa tri sata, od 16:00 do 19:00 sati (nakon službenog rada konzulata), iziskuje odlazak s djecom u konzulat, te razgledavanje prostorija i knjižnice.

Za odlazak na program potrebna je prethodno pisano dopuštenje roditelja.

Program 10. Učitelji o važnosti čitanja (predavanje najbolje učiteljice/učitelja po izboru djece i mladih)

Učitelji i knjižničari govore djeci o važnosti čitanja. Predviđeno je trajanje programa 60 minuta, a grupu kojoj je program namijenjen čine djeca od 10 do 14 godina.

Program 11. Zašto čitam

Program se održava tijekom trajanja čitateljskog kluba/grupe. Svi članovi grupe postaju voditelji (uz prisutnost moderatora), svatko dobiva svoje vrijeme tijekom kojeg izlaže o tome zašto se bira čitanje prije drugih aktivnosti. Predviđeno je trajanje programa najviše 120 minuta.

Program 12.

1. debata: E-knjiga ili klasična knjiga

Program je zamišljen kao susret dvaju najaktivnijih čitateljskih klubova (istih dobnih skupina) koji će uz prisutnost knjižničara/medijatora raspravljati o zadanoj temi ukupno 120 minuta.

2. debata: Čitanje klasika vs. čitanje suvremenika

Program 13. Police kakve želim

Djeca i mladi ostavljaju prijedloge i sugestije vezane za autore za koje misle da su nedovoljno zastupljeni (analiza ostavljenih želja i podataka provodila bi se početkom svakoga idućeg mjeseca).

5. Erich Kästner i ostali njemački dječji autori unutar hrvatskih okvira čitanosti

Podatke o čitanosti njemačke dječje književnosti prikupila sam s pomoću internetske stranice Gradske knjižnice Rijeka i njihove godišnje statistike o posuđivanosti dječje književnosti. Pretragu sam usmjerila na pitanje: Koliko se, zapravo, čita njemačka dječja književnost na području grada Rijeke?

Postupak istraživanja zahtijevao je pregled rubrike *Najčitanije u posljednjih 365 dana*.

Unutar navedene rubrike, koja bilježi čitanost tijekom 365 dana, suzila sam izbor s obzirom na **status** posudbe, zatim, **građe** na knjigu, **fonda** za djecu i mladež i na kraju **jezika (njemački jezik)** te sam tako došla do sljedećih rezultata:

- što se tiče dječje književnosti, Gradska knjižnica grada Rijeke ima 84 rezultata, odnosno ukupno 84 knjige (dječja književnost na njemačkom jeziku) unutar svog fonda
- knjige koje se čitaju jesu slikovnice, zatim hrvatska dječja književnost prevedena na njemački jezik i izvorni njemački naslovi
- među hrvatskim autorima koji su prevedeni na njemački jezik prednjači Ivana Brlić-Mažuranić sa svojim *Regočem* iz 1996. godine, a posuđena je ukupno 26 puta
- što se tiče ukupnog dječjeg fonda u Gradskoj knjižnici Rijeka, moguće je posuditi 15 135 knjiga za djecu i mladež, od toga 12495 (iz svjetske dječje književnosti) na hrvatskom jeziku, 1127 na engleskom jeziku, 485 na talijanskom jeziku, 151 na srpskom jeziku te 84 na njemačkom jeziku
- prateći posuđivanost naslova njemačkih dječjih autora, prvo mjesto zauzima Erich Kästner sa svojim romanom *Emil i detektivi* (posuđen

105puta), a to možemo pripisati tomu što je roman uvršten u obveznu lektiru u osnovnoj školi.

Izdavačkoj kući „Mladost sa svojom Bibliotekom Vjeverica“, kao najpoznatijoj izdavačkoj kući koja je pokušavala uvijek stizati svjetske trendove pravodobnog informiranja djece, zahvaljujemo najveći broj naslova njemačke dječje književnosti na policama Gradske knjižnice Rijeka.²⁰

5.1. Čitanost ostalih njemačkih dječjih autora

Drugi njemački autori koji se, također, čitaju jesu: Susana Rotraut Brener (*Karlo, mama, tata i baka zečić*), Peter Freund (*Laura i zagonetka srebrne sfinge*), Otfried Preusler (*Mala vještica*), Jacob i Wilhelm Grimm (*Izabrane bajke*), Janosch (*Pošta za tigra*), Uli Schuzbert (*Priče o mobitelima*), Cornelia Funke (*Jahač zmaja*), Michael Ende (*Neobična priča o kradljivcima vremena, Beskrajna priča*), Kai Meyer (*Staklena riječ, Vodena kraljica*), Wolfgang Bergman (*Umijeće roditeljske ljubavi*), Manfred Mai (*Hrabre priče, Kratka povijest svijeta*) i Gustav Schwab (*Najljepše priče klasične starine*).

5.2. Trendovi

Od sredine devedesetih godina mijenjaju se trendovi glede novih autora i količine prevedenih djela njemačke dječje književnosti. Sve više mjesta, i u izdavaštvu u knjižnicama i u dječjim odabirima, počinju zauzimati mlađi i pomalo nepoznati njemački autori (Susanne Ulrike Maria Albrecht, Kerstin Gier, Nadine Erdmann, Hubert Wiest, Anette Eickert i drugi).

²⁰S obzirom na to da u Biblioteci „Vjeverica“ čitamo kako *Emila i detektive*, tako i ostale Kästnerove romane zahvaljujući prijevodima Gustava Krkleca kroz više godina izdanja počevši od 1964. godine pa sve do 1990. godine kada djelatnost izdavačke kuće Mladosti velikom brzinom pada.

Mlađi autori njemačke dječje književnosti pokazuju da tradicija njemačke dječje književnosti nije ostala u prošlosti, nego da se kvalitetno razvija držeći svoje mjesto jednako čvrsto među današnjom mladom publikom.

5.2.1. Prijam mladih autora u hrvatskoj čitateljskoj publici

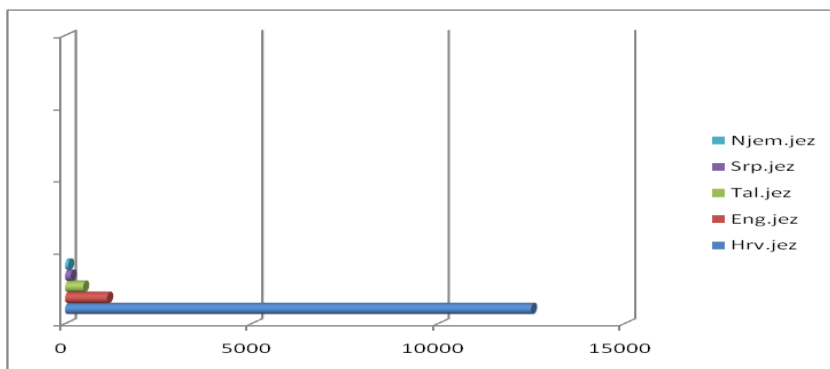
Autori koji su također privukli veliku pozornost među hrvatskom mladom čitateljskom publikom jesu Cornelia Funke, Michael Ende i Kai Meyer.

Cornelia Funke jedna je od autorica koja je privukla pozornost i interes djece i mladih za čitanje putem dječje fikcije. Najpoznatija je po svojoj trilogiji *Svijet od tinte*. Unutar trilogije *Svijet od tinte* najzapaženiji je prvi roman *Srce od tinte* u kojemu se prate pustolovine djevojčice Meggie Folchart.

Drugo djelo, po kojem je također ostala zapažena u Hrvatskoj, jest *Jahač zmaja*. U ovom romanu prate se pustolovine dječaka Bena, zmaja Lunga, koboldice Žutkice, profesora Wiesengrunda i brojnih drugih u potrazi za Rubom Neba (mjestom gdje se, prema legendi, skrivaju zmajevi).

U hrvatskim okvirima poznat je i njemački dječji autor Michael Ende. Autor je promicao čitanje među djecom također pisanjem dječje fantastike. *Beskrajna priča* njegovo je najposuđivanije djelo u svim knjižnicama u Republici Hrvatskoj. U njemu se otkriva svijet nesretnog dječaka Bastiana koji pokušava spasiti svoj svijet. Michael Ende nakon *Beskrajne priče* pisao je i osvajao i dalje fantastikom (*Neobična priča o kradljivcima vremena*, *Jim Gumb i strojovođa Lukas*).

Kai Meyer, kao najmlađi među kolegama, nastavio je s pisanjem fantastične dječje književnosti. Fantastična književnost u obliku romana *Staklena riječ* i *Vodena kraljica* rezultirala je velikim čitateljskim interesom kod djece u matičnoj zemlji Njemačkoj, ali i u Hrvatskoj u kojoj se željno iščekuju novi naslovi i nove pustolovine poznatih junaka i njihovih prijatelja.

Grafikon koji prikazuje čitanost njemačke dječje književnosti napravljen na temelju podataka koji se nalaze na stranicama Gradske knjižnice Rijeka (www.gkri.hr)

6. Dobri primjeri promicanja čitanja

U Republici Hrvatskoj svakim je danom sve više dobrih primjera promicanja čitanja. Na njima najviše rade centri poput Zagreba, Rijeke i Zadra. U spomenutim centrima čitanje najviše promoviraju gradske knjižnice. Gradska knjižnica Rijeka od sredine devedesetih godina 20. stoljeća pruža neke od najboljih programa za poticanje čitanja na razini cijele zemlje.

ČITATELJSKI KLUBOVI

- *Čarobna kućica* je čitateljski klub osnovan 2008. godine na inicijativu devetogodišnje djevojčice koja je poželjela imati mjesto na kojemu bi mogla sa svojim vršnjacima razgovarati o knjigama koje njih zanimaju (Bašić 2014: 17).
- *Dugine čarolije/Knjigopije/Male knjigopije* čitateljski je klub koji je osnovan 2009. godine u ogranku Zamet na inicijativu knjižničarke Alice Kolarić koji uz određene promjene djeluje i danas (Bašić 2014: 17).
- *Biblioklub* je goranski čitateljski klub koji djeluje u šest osnovnih škola (OŠ Frana krste Frankopana Brod na Kupi, OŠ Rudolfa Strohala Lokve, OŠ Ivanke TroharFužine, OŠ Dr. Branimira Markovića Ravna Gora, OŠ Skrad i OŠ Brod Moravice) i u jednoj područnoj (PŠ Severin na Kupi). Na ruti Županijskog bibliobusa okuplja mlade tinejdžere u čitateljskim raspravama. Okuplja ukupno sedamdesetak članova, a jednom godišnje sastaje se na raspravi s književnikom.²¹
- *Mali knjigoljupci* najmanji je i najmlađi čitateljski klub u knjižnici. Zasniva se na pričanju o dragim knjigama, traganju za dobrim, zanimljivim i kvalitetnim dječjim knjigama, igrama i pitalicama o

²¹www.gkri.hr (10.9.2015.).

knjigama i čitanju, zabavama te druženja knjigoljubaca između 8 i 11 godina.²²

MANIFESTACIJA

- *Tjedan dobre dječje knjige* cjeloviti je tjedan knjige u travnju u vrijeme kojeg se čita i razgovara o znanim te novim autorima, piscima i ilustratorima. Ove godine Gradska knjižnica Rijeka, što se tiče autora njemačkog govornog područja, pozornost je posvetila Janoschu i Ingu Siegneru.²³

KAMPANJA

- *Je li vaše dijete član knjižnice* jest kampanja koja se provodi tijekom jeseni, a njome se nastoji odgojiti novu generaciju čitatelja, stvaralaca i građana. Čitanju, kao temi u toj kampanji, pristupa se čitanjem djetetu od najranije dobi u svrhu obogaćivanja rječnika, razvijanja mašte te buđenja znatiželje jer djetetu kojemu se čita, učenje postaje prirodan kružni proces radoznalosti, igre i zabave.²⁴

Gradska knjižnica grada Zagreba ostvarila je u svojem radu također mnogo plodnih i uspješnih programa, od kojih navodim neke.

ČITATELJSKI KLUBOVI

- *Ključ* je klub ljubitelja čitanja koji je bio predviđen za starije osnovnoškolce (Bašić 2014: 21).
- *Čitafora* je mreža čitateljskih klubova pokrenuta 2013. godine u Sesvetama (Bašić 2014: 22).

U Gradskoj knjižnici Zadar ističu se programi *Dioptrijski klub čitatelja za mlade Bili Brig*, *Knjigolovci* *Klub čitatelja za djecu Arbanasi* (Bašić 2014: 20). Ti su programi nastali na inicijativu djece željne kvalitetnih razgovora o knjigama i

²²Isto.

²³Isto.

²⁴Isto.

moći knjige (svi su još uvijek aktivni te kao takvi nastoje proširiti glas o sebi i predstaviti se drugima).

Promociji čitanja na razini cijele zemlje pomogla je Kampanja *Čitaj mi*. Kampanja je pokrenuta 2. travnja 2013.²⁵ u europskoj godini čitanja naglas pod pokroviteljstvom Hrvatskoga knjižničarskog društva, UNICEF-a, Hrvatskoga pedijatarskog društva, Hrvatskog čitateljskog društva, Hrvatskoga društva istraživača dječje književnosti te Hrvatskogalogopedskog društva.²⁶

Cilj je kampanje bio poticati roditelje i druge odrasle da s čitanjem djetetu naglas započnu već od njegova rođenja kako bi čitanje postalo dijelom svakodnevnog druženja roditelja i djece. Kampanja je rezultirala porastom broja članova u knjižnicama, posjetima roditelja (u društvu djece) knjižnicama te upoznavanjem djela i autora putem čitanja običnih i poznatih osoba na svim mjestima.²⁷

Tema čitanja ne završava spomenutim kampanjama i programima. Promicanju čitanja pristupa se na svakodnevnoj razini i u školama koje zajedno s roditeljima nastoje djeci približiti knjigu, odnosno svijet čitanja.

²⁵ www.citajmi.info (10. 9. 2015.).

²⁶ Isto.

²⁷ Isto.

7. Izdavaštvo i dječja knjiga u Hrvatskoj

Iako knjige za djecu nikada nisu u fokusu javnosti, nego su redovito na margini, a pisci podcijenjeni, *upravo ta djelatnost ističe se kao ona u kojoj nema tendencije smanjenja naklade, štoviše, broj inozemnih i domaćih izdanja za djecu i mlade raste* (Borić 2015).

U Hrvatskoj se godišnje, prema riječima Ranke Javor, voditeljice Hrvatskog centra za dječju knjigu, objavi petstotinjak naslova za djecu i mlade, od čega je nešto manje od stotinu naslova hrvatskih autora (Borić 2015). *Podatci o broju objavljenih knjiga za djecu i mlade u Hrvatskoj variraju, što ovisi o tome je li riječ o knjizi ili slikovnici* (Borić 2015). *Gledajući ukupno, na hrvatskome tržištu prevladavaju prijevodi, a prema mišljenju Slavka Kozine,²⁸ omjer je prijevoda i domaće produkcije 70 % prema 30 %* (Borić 2015).

Školska knjiga osvaja mladu čitateljsku publiku znanstvenim, edukativnim te literarnim djelima za djecu. Izdavačka kuća Profil, s druge strane, ima iznimno velik broj raspona naslova, a *dječje knjige mogu se razvrstati u različite razrede, po dobnim skupinama i žanrovima: od slikovnica za najmanje, romana za djecu od 7 godina, za tinejdžere i starije* (Borić 2015). Izdavačke kuće Egmont, Planet Zoe i Naša djeca objavljuju isključivo uvijek naslove za djecu. Kada su u pitanju izdavačka kuća Egmont i Naša djeca, one na području njemačke dječje književnosti donose i tiskaju najviše bajke/slikovnice braće Grimm. Izdavačka kuća Planet Zoe, za razliku od prije navedenih izdavačkih kuća, njeguje objavljivanje suvremenih njemačkih dječjih pisaca kao što su Sussane Brener Rotraut te Janosch i brojni drugi.

Možemo zaključiti da, kada su u pitanju njemački dječji autori, ima dvadesetak autora koji se u manjem ili većem broju tiskaju u Hrvatskoj. Ono što ostaje jest da zahvaljujući angažmanima pojedinaca u malim nakladničkim kućama opstaje

²⁸Slavko Kozina: prevoditelj, izdavač i urednik dječjih knjiga.

veza koja na životu drži dječje izdavaštvo u Hrvatskoj. Usto, *oni su zaslužni za to da djeca u Hrvatskoj čitaju kvalitetne, ali i zabavne naslove te knjige koje idu ukorak sa svjetskim kretanjima*, čemu svakako pridonose i njemački dječji autori (Borić 2015).

8. Zaključak

Na kraju možemo kazati da će narodne knjižnice, kao ustanove koje izravno ili posredno utječu na pojedinca, ostati u društvu bez obzira na trendove koji vladaju.

Ono što ostaje važno za narodnu knjižnicu jest sposobnost prilagodbe na uvjete koji vladaju oko nje. Prvi promjenjivi uvjet kojemu knjižnica mora biti kadra odgovoriti jest korisnik sa svojim potrebama. On je taj po čijem se zadovoljstvu mjere rad i briga knjižnice o svim svojim članovima. Govoreći o članovima, grupa koja i dalje iziskuje najviše inovativnosti i rada u knjižničnom poslovanju jest grupa djece koja nikada ne ostaje na istom, nego se svakim danom mijenja, uči i traži više.

Kvalitetna suradnja s djecom u knjižnici moguća je samo putem dobrih programa. Dobar je program onaj koji je napravljen u suradnji s predstavnikom ili cjelokupnom skupinom prema njihovim željama i interesima u točno određenim prostorima. Osim toga što programi moraju poštovati želje ciljanih skupina, moraju promovirati i ključne vještine za kvalitetno odrastanje, u što se ubraja i čitanje.

Promociji čitanja knjižnica može odgovoriti osvježavanjem fonda, odnosno prikupljanjem naslova koji pružaju radost čitanja, a radost slobodnog odabira naslova i slobodnog načina učenja za knjižnicu znači ostanak i zadovoljstvo korisnika u knjižnici bez kojeg je djelovanje nezamislivo.

Njemačka dječja književnost prikazana je u ovom diplomskom radu kao jedna od dječjih književnosti koja bi trebala probuditi interes za čitanjem u djece i interes za posjetom i korištenjem uslugama narodne knjižnice.

Erich Kästner kao glavni interes zanimanja ovoga diplomskog rada i kao dio njemačke dječje književnosti poslužio je kao primjer autora za djecu koji bez

obzira na vrijeme u kojem se nalazili ima svoju stalnu čitateljsku publiku. Razlog tomu pronašla sam u temama kojima se Kästner bavio. Teme o kojima je Kästner pisao su prijateljstvo, problemi unutar obitelji, prijatelji i škola. O navedenim temama važno je govoriti na jasan i razumljiv način, jezikom prilagođenim dobnoj skupini kojoj se obraćamo.

Jezik kojim je Kästner pisao također je važan čimbenik u stjecanju čitateljskih navika. Autor se djeci obraćao jednostavnim rečenicama kojima je predočavao svijet i teme razumljivo i „bez osjećaja da se nešto mora naučiti“. Njegovi su romani ključni u odrastanju i shvaćanju određenih promjena koje život nosi sa sobom (polazak u školu, učenje, stjecanje prijatelja, bolest itd.), a lakšem shvaćanju životnih promjena pridonose škole predmetima koje obrađuju tijekom školovanja i knjižnice neformalnim načinima učenja. Knjižnice su u ovom slučaju ustanove koje mogu i trebaju pridonjeti više kada su u pitanju djeca, a jedan od načina jest poučavanje o svakodnevnom životu dječjim romanima kroz prikladne programe.

Erich Kästner nije jedini njemački autor koji je prisutan među dječjom čitateljskom publikom u našoj zemlji. Uz njega se prevode i objavljuju i drugi njemački autori, a njihova je prisutnost i dalje vrlo niska među djecom u osnovnoj školi te u programima koje promiču knjižnice. Saznanja o njemačkoj književnosti ostaju na poznavanju, u slučaju Kästnera, romana *Emil i detektivi*, dok se drugi njegovi romani često ne spominju.

Istražujući rad i programe velikoga broja knjižnica, zaključila sam da su njemačka dječja književnost i njezini autori u izdanju različitih nakladničkih kuća prisutni na policama knjižnica, ali da se u praksi s ovom dječjom književnosti malo radi. Promjeni trenda nepoznavanja njemačke dječje književnosti moguće je pristupiti suradnjom s njemačkim kulturnim institucijama, njemačkim zajednicama u bližoj okolini te u konačnici kroz upoznavanje povijesti koja je otvoreni prozor u književnost, ljude i razmišljanja.

9. Literatura

1. Bašić, Ivana. 2014. *O čitateljskim grupama*. Ballans. Zagreb.
2. Benson, Renate. 1970. *Studium zum Werk Erich Kästners mit besonderer Berücksichtigung der sozialkritischen Elemente*. Doktorski rad. McGill University Montreal. Montreal.
3. Borić, Tamara. *Procvat industrije izdavaštva za djecu u Hrvatskoj*. Zagreb. <http://www.nacional.hr/dossier-procvat-industrije-izdavastva-za-djecu-i-mlade-u-hrvatskoj/> (pristupljeno 10.6.2015.).
4. Crnković, Milan. 1990. *Dječja književnost*. Školska knjiga. Zagreb.
5. Crnković, Milan; Težak, Dubravka. 2009. *Povijest hrvatske dječje književnosti od početka do 1955. godine*. Znanje. Zagreb.
6. Čudina Obradović, Mira. 2014. *Psihologija čitanja od motivacije do razumijevanja*. Golden marketing – Tehnička knjiga Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Zagreb.
7. Hameršak; Marijana; Zima, Dubravka. 2015. *Uvod u dječju književnost*. Leykman International. Zagreb.
8. Kästner, Erich. 1995. *Blizanke*. Znanje. Zagreb.
9. Kästner, Erich. 2005. *35. Svibanj*. Profil. Zagreb.
10. Kästner, Erich. 1981. *Tonček i Točkica*. Mladost; Biblioteka Vjeverica. Zagreb.
11. Kästner, Erich. 2013. *Über das Verbrennen von Büchern*. Atrium Verlag. Zürich.

12. Leščić, Jelica. 2012. Hrvatske narodne knjižnice u godini 2011. Vjesnik bibliotekara Hrvatske 55 (3/4).
13. Majhut, Berislav. 2005. *Pustolov, siročić i dječja družba: hrvatski dječji roman do 1945.* FF Press. Zagreb.
14. Sabolović Krajina, Dijana. 1998. Uloga narodnih knjižnica u poticanju čitanja. Zbornik radova Međunarodno savjetovanja „Knjižnice europskih gradova u 21. stoljeću. Gradska knjižnica metel Ožegović. Varaždin.
15. *Smjernice za knjižnične usluge za bebe i djecu rane dobi.* 2008. Hrvatsko knjižničarsko društvo. Zagreb.
16. Stričević; Ivanka; Jelušić, Srećko. 2010. Knjižnične usluge za mlade: modeli i koncepti. Vjesnik bibliotekara Hrvatske 53, 1.
17. Visinko, Karol. 2005. *Dječja priča – povijest, teorija i interpretacija.* Školska knjiga. Zagreb.
18. Zima, Dubravka. 2011. *Kraći ljudi: povijest dječjeg lika u hrvatskom dječjem romanu.* Školska knjiga. Zagreb.
19. <http://www.citajmi.info> (pristupljeno 10.9.2015.).
20. <http://www.erichkaestner.de/erichkaestner/biographie/>(pristupljeno 20.6.2015.).
21. <http://www.gkr.hr> (pristupljeno 15.6.2015.).
22. www.literaturlexikon.de/sachbegriffe/kinder_und_jugendliteratur.html (29.9.2015.).
23. <http://www.zakon.hr/z/745/Zakon-o-knji%C5%BEnicama> (8.9.2015.).

10. Sažetak

Diplomski rad govori o ulozi i važnosti knjižnica te knjižničnih programa i književnosti u vrijeme odrastanja. Postizanje važnosti knjižnica, kao informativnih ustanova u životu pojedinca/korisnika, moguće je samo preko kvalitetnih usluga i programa.

Rad na programu treba se temeljiti na suradnji s ciljnom skupinom te na pokrivanju njezinih želja i interesa promičući vještine (govor, pisanje i čitanje) važne za odrastanje, obrazovanje i svakodnevni život. Primjer njihova poticanja obrađen je u diplomskom radu na temelju njemačke dječje književnosti s posebnim osvrtom na Ericha Kästnera i njegove romane. Romanima Ericha Kästnera prikazalo se kako je s djecom moguće učiti i razgovarati o interesima i problemima koji ih zaokupljaju na neformalne načine kao što su različiti knjižnični programi, sve sa svrhom zadržavanja interesa za pisanom riječi, odnosno čitanjem koje je nužan element u odrastanju i životu.

Ključne riječi: knjižnica, suradnja, programi, dječja književnost, čitanje, promicanje, obrazovanje

11. Summary

Erich Kästner's novels and German children's literature in library programmes for encouragement of reading in public libraries

The graduation thesis addresses the topic of the role and the importance of libraries and library programmes and literature on the path to adulthood. Quality services and programmes are fundamental in highlighting the importance of libraries as central information institutions in the life of individuals/users.

Work on the programme needs to focus on co-operation with the target group and meeting their wishes and interests, while simultaneously promoting skills (speech, reading and writing) that are crucial for growing up, education and everyday life. An example of the above mentioned has been provided in the graduation thesis through German children's literature with a special emphasis on Erich Kästner and his novels. The examples provided in Erich Kästner's novels pointed out the fact that it is possible to teach children and talk with them informally about the issues and problems that are of special interests for them through diverse library programmes aiming to arouse interest in the written word, or in other words, in reading which is crucial both while growing up and later on in life.

Keywords: library, co-operation, programmes, children's literature, reading, promotion, education.

